

Bihar Board Class 7 Sanskrit Solutions Chapter 8 वसुधैव कुटुम्बकम्

अभ्यासः

प्रश्न 2.

निम्नलिखितानां पदानाम् अर्थं वदत –

1. अधुना
2. द्वेषग्रस्तः
3. स्वार्थसिद्धिः
4. प्रेरयति
5. वाञ्छन्ति
6. शस्त्रम्
7. वस्तुतः
8. परस्परम्
9. षः
10. वैश्वीकरणम्
11. विश्वबन्धुत्वम्
12. एकनीडाः
13. लघुचेतसाम्
14. दारचरितानाम्
15. कुटुम्बकम् ॥

उत्तराणि-

1. अधुना – आजकल
2. द्वेषग्रस्तः = ईर्ष्या से युक्त
3. स्वार्थसिद्धिः – अपने हित के सिद्धि
4. प्रेरयति = प्रेरणा देता है
5. वाञ्छन्ति = चाहते हैं
6. शस्त्रम् = शस्त्र
7. वस्तुतः = वास्तव में
8. परस्परम् = आपस में
9. द्वेषः = ईर्ष्या
10. वैश्वीकरणम् = वैश्वीकरण
11. विश्वबन्धुत्वम् = वैश्विक भाईचारा
12. एकनीडाः = एक घोंसले में रहनेवाले
13. लघुचेतसाम् = निम्न विचारवाले लोगों का
14. दारचरितानाम् = निम्न विचारवाले लोगों का

15. कुटुम्बकम् = व्यापक विचारवालों का परिवार

प्रश्न 3.

इमानि पदानि पठत –

- भवति – भवतः – भवन्ति
- भवसि – भवथः – भवथ
- भवामि – भवावः – भवामः

लिखितः

प्रश्न 5.

निम्नलिखितानां पदानां सन्धिं सन्धिविच्छेदंवा कुरुत –

1. मानवश्च
2. महत्त्व + आकांक्षा
3. तथा + एव
4. अद्यापि
5. भवति+एकनीडम्
6. हित+उपदेश
7. वसुधा+एव

उत्तराणि –

1. मानवश्च = मानवः + च
2. महत्त्व + आकांक्षा = महत्वाकांक्षा
3. तथा + एवं = तथैव
4. अद्यापि = अद्य + अपि
5. भवति + एकनीडम् = भवत्येकनीडम्

6. हित+उपदेश = हितोपदेशः
7. वसुधा + एव = वसुधैव

प्रश्न 6.

कोष्ठात् उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत –

1. साम्प्रतं सम्पूर्ण संसारः वर्तते । (शान्तः, अशान्तः)
2. अशान्तः मानवः इव भवति । (देवः, दानवः)
3. वयं परस्परं भवेम । (मित्ररूपाः, शत्रुरूपाः)
4. अद्य वैज्ञानिकस्य विकासस्य परिणामः वर्तते यत् संसारः । (अल्पीकृतः, दीर्घाकृतः)
5. यदि मानवः देववत् भवेत् तदा संसारः शान्तः आनन्दमयः च भविष्यति । (अप्रसन्नः, प्रसन्नः)
6. समारोहे, शिक्षास्थले कार्यस्थले वा सर्वे भवन्ति । (बहुनीडाः, एकनीडाः)

उत्तराणि-

1. अशान्तः
2. दानवः
3. मित्ररूपाः
4. अल्पीकृत
5. प्रसन्नः
6. एकनीडाः ।

प्रश्न 7.

अधालिखितानां वाक्यानाम् अनुवादं हिन्दीभाषायां कुरुत –

1. अधुना सम्पूर्णः संसारः अशान्तो वर्तते ।
2. सर्वे स्वसुखं वाञ्छन्ति (इच्छन्ति) ।
3. शान्तः मानवः देव इव भवति ।
4. वयं परस्परं मित्ररूपाः भवेम ।
5. अद्य विश्वबन्धुत्वं प्रभूतम् आवश्यकम् अस्ति ।
6. अयं निजः परो वा इति गणना लघुचेतसाम् ।
7. उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।

उत्तराणि-

1. आज सम्पूर्ण संसार अशान्त है ।
2. सभी अपना सुख चाहते हैं ।
3. शान्त मनुष्य देवता के समान होते हैं ।
4. हमलोग आपस मित्र की तरह रहें ।
5. आज विश्वबन्धुता की अत्यधिक आवश्यकता है ।
6. यह अपना है और यह दूसरे का, ऐसा सोचना क्षुद्र बुद्धि वाले का है ।
7. उदार विचारवालों के लिए तो पृथ्वी ही परिवार है ।

प्रश्न 8.

उदाहरणानुगुणं प्रथम-मध्यम-उत्तम-पुरुषरूपाणि लिखत –

उत्तराणि-

प्रश्न 9.

एकवचने परिवर्तयत

संसारः – संसारः

सर्वे (पुं०) –

मित्ररूपाः –

समारोहेषु । –

समाजानाम् –

उदारचरितानाम् –

उत्तराणि –

प्रश्न 10.

पाठानुसारं सत्कथनस्य पुरः "✓" तथा

असत्यकथनस्य पुरतः "X" इति चिह्नम्

अङ्कयत –

1. अधुना सम्पूर्णः संसारः शान्तो वर्तते । (X)
2. स्वार्थसिद्धिः कमपि शोषणाय प्रेरयति । (✓)
3. शान्तः मानवः देवदत् भवति । (✓)
4. अद्य विश्वबन्धुत्वं प्रभूतम् आवश्यकम् अस्ति । (✓)
5. समारोहेषु जनाः बन्धुत्वं दर्शयन्ति । (✓)
6. अयं निजः परो वेति गणना उदारचरितानाम् । (X)
7. दुष्टचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् । (X)

प्रश्न 11.

संस्कृते अनुवादं कुरुत –

1. आजकल सम्पूर्ण संसार अशांत है।
2. सैनिक देश (देश/ राष्ट्र) की रक्षा करते हैं । (रक्ष-रक्षा करना)
3. छात्र बैग में (स्यूते) पुस्तक रखते हैं । (रक्ष – रखना)
4. राधा भात (ओदन) पकाती है।
5. बाघ । व्याघ्राः) वन में रहते हैं ।
6. तुम्हारी बहन (भगिनी) कहाँ पढ़ती है ?
7. हिमालय से गंगा निकलती है (निःसरति/निर्गच्छति)।

प्र	1.	सः	वीरः	अस्ति ।
थ	2.	तौ		 ।
म	3.		वीराः	 ।
पु	4.	त्वं		 ।
रु	5.		वीरौ	 ।
ष	6.	यूयं		 ।
म	7.	अहं		 ।
ध्य	8.	आवां		 ।
म	9.		वीराः	 ।
पु				
रु				
ष				
उ				
त्त				
म				
पु				
रु				
ष				

प्र	1.	सः	वीरः	अस्ति ।
थ	2.	तौ	वीरौ	स्तः ।
म	3.	ते	वीराः	सन्ति ।
पु	4.	त्वं	वीरः	असि ।
रु	5.	युवां	वीरौ	स्थः ।
ष	6.	यूयं	वीरौ	स्थ ।
म	7.	अहं	वीरः	अस्मि ।
ध्य	8.	आवां	वीरौ	स्वः ।
म	9.	वयं	वीराः	स्मः ।
पु				
रु				
ष				
उ				
त्त				
म				
पु				
रु				
ष				

उत्तराणि-

1. अधुना सम्पूर्णः संसारः अशान्तो वर्तते ।
2. सैनिकाः देशं रक्षन्ति ।
3. छात्राः स्यूते पुस्तकं रक्षन्ति ।
4. राधा ओदनं पचति ।
5. व्याघ्राः वने निवसन्ति ।
6. तव भगिनी कुत्र पठति ?
7. हिमालयात् गंगा निःसरति ।

संसारः
सर्वे (पुं०)
तौ
भिन्नरूपाः
समारोहेषु
समाजानाम्
उदारचरितानाम्

संसारः
सर्वः
सः
भिन्नरूपः
समारोहे
समाजस्य
उदारचरितस्य